

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ «МІЖНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ 1921–1945 рр.»

На певному етапі в науковій та суспільній думці почало домінувати переконання про поступове нівелювання етнічних відмінностей та, відповідно, мимовільне згасання міжетнічних суперечок. Однак, як показав досвід останніх десятиліть, ці прогнози не виправдалися. Ба більше, суперечки й конфлікти минулого впливають на сучасні міждержавні та міжетнічні відносини. Саме тому їх дослідження на різних рівнях стає неабияким практичним науковим завданням.

Однією з найгостріших проблем у вітчизняному дискурсі цілком виправдано вважають Волинську трагедію 1943 р. Від початку XXI ст. вона привертає до себе увагу дослідників, політиків, громадських і культурних діячів насамперед Польщі та України. Ще з 1990-х рр. Луцьк став центром історичних дискусій довкола українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни. «Важкі питання» виявилися знаковими для історичного діалогу між двома країнами. Луцькі історики стали організаторами низки наукових форумів. Так, 2013 р. відбулася конференція «Волинська трагедія: через історію до порозуміння». Через три роки в Луцьку відбулася наукова конференція «Етнічні конфлікти в роки Другої світової війни: досвід Центрально-Східної Європи». У 2018 р. на базі історичного факультету Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки пройшов наступний форум – «Волинь'43: міфи і реальність». Низку заходів у рамках проекту «Тільки правда нам важлива» ініціювала Волинська крайова організація Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Шевченка. Так, 18 листопада 2016 р. було проведено Всеукраїнський круглий стіл «Сучасний стан та перспективи українсько-польських взаємин у контексті європейської безпеки», а 28 квітня наступного року відбувся Всеукраїнський круглий стіл «Передумови, причини та перебіг українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни».

7 травня 2019 р. з ініціативи Волинської крайової організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Шевченка й за підтримки Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки відбувся Всеукраїнський круглий стіл «Міжнаціональні відносини у Центрально-Східній Європі 1921–1945 рр.». Його учасниками стали провідні фахівці з українсько-польських відносин у XX ст.

Організатори запропонували до розгляду два тематичні блоки. Перший із них був присвячений особливостям і проблемам міжнаціональних взаємин міжвоєнних десятиліть. У його рамках дослідник історії церкви д-р іст. наук, голова Рівненського громадського об'єднання «Меморіал» *Володимир Борщевич* поділився з присутніми своїм баченням подій цього періоду на Волині. На його переконання, упродовж міжвоєнного періоду волинське духовництво еволюціонувало в напрямі національної самоідентифікації, що породило конфлікт із російською церковною верхівкою. Досвід українізації церкви, зауважив дослідник, став надважливим елементом українсько-польських відносин. Канд. іст. наук, професор Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки *Микола Кучерена* звернув увагу на те, що національна політика польської влади та низки польських громадських об'єднань породжували в

українців неприязнь до її носіїв. Незважаючи на готовність значної частини населення до виконання громадянських обов'язків щодо держави, українське суспільство назагал ніколи не визнавало легальність польської влади на західноукраїнських землях, трактуючи її як загарбницьку. Д-р іст. наук, доцент Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки *Світлана Шульга* наголосила, що в поліетнічному соціумі краю особливе місце займали волинські чехи, які іммігрували на терени Волинської губернії у 1860-х рр. Характерним для процесів їх адаптації й подальшого проживання було напрацювання методів та засобів комунікації з місцевим українським, польським, німецьким та єврейським населенням. Лояльність до владних структур, толерування стосунків із представниками інших етноспільнот, розвиток господарства за умови збереження чеської ідентичності через формування власного культурно-освітнього простору – ось основні принципи життєдіяльності чеських громад на Волині. Д-р іст. наук, професор *Микола Литвин* з Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ підкреслив, що головним противником відродження української державності на Галичині на початку ХХ ст. стала не агонізуюча монархія Габсбургів та її крайова адміністрація у Львові, а політики й військові кола Польщі, котрі робили все для відродження державності. Звернувшись до сучасного українсько-польського дискурсу, він зазначив, що в контексті складних питань має відбуватися діалог істориків, який зараз відсутній.

Другий тематичний блок – «Міжнаціональні конфлікти в роки Другої світової війни (на прикладі українсько-польського міжнаціонального протистояння 1943–1944 рр.)» – організатори заходу присвятили одній із найбільш дражливих сторінок історії ХХ ст. Відкрив дискусію д-р іст. наук, професор, директор інституту європейської інтеграції Львівського національного університету ім. І.Франка *Богдан Гудь*. Він наголосив, що впродовж ХІХ–ХХ ст. мали місце декілька загострень українсько-польського протистояння: під час Листопадового 1830–1831 рр., Січневого 1863–1864 рр. повстань, російської революції 1905–1907 рр., але насамперед у період українських визвольних змагань 1917–1921 рр. та протистояння в 1943–1944 рр. Розуміння волинських трагічних подій лише як частини спільної українсько-польської історії надважливе. Докторка іст. наук, професорка Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки *Оксана Каліщук* висловила переконання, що порівняння Волинської трагедії з іншими тогочасними етнічними конфліктами (польсько-литовським, польсько-білоруським, сербсько-хорватським) дозволяє по-новому подивитися на ці події. Саме такий підхід дає можливість уникати бачення протистояння між українцями та поляками як чогось виняткового. Простір історичної політики сучасної Польщі на прикладі політики пам'яті щодо волинських подій охарактеризував канд. іст. наук, докторант Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України *Любомир Хахула*. Він наголосив, що поєднання минулого з наявними численними стереотипами, які існують в українському та польському суспільствах, робить його найгострішою проблемою у взаєминах.

Учасники круглого столу ухвалили резолюцію, в якій, зокрема, зазначили, що «об'єктивне й неупереджене вивчення та осмислення цих актуальних у науковому і суспільно-політичному сенсі проблем необхідне для остаточного подолання складної українсько-польської історичної спадщини».